

Пронь Л.М.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ТА ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ: СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА

Стаття присвячена висвітленню сутності та характеристики інвестиційної політики та інвестиційного розвитку регіону. В даному дослідженні проаналізовано складові інвестиційної політики: інвестиції, регіон, інвестиційний розвиток, інвестиційна діяльність, інвестиційний процес. Інвестиційна політика розглядається як сукупність її складових. Запропоновано визначення, що інвестиційний розвиток регіону це «процес залучення інвестицій в потенціал регіону для отримання прибутку, економічно-соціального ефекту на рівні органів влади». У статті наведено також думки інших вчених.

Досліджено, що відповідно до законодавства України інвестиціями є майнові і не майнові цінності, які інвестуються у діяльність, внаслідок чого отримується прибуток, і водночас досягається певний екологічний та соціальний ефект. Тобто акцент робиться і на видах цінностей, і на видах діяльності, і на прибутку, і на екологічному та соціальному ефекті. Отже, інвестиції дійсно є основним рушієм в інвестиційній політиці та інвестиційному розвитку регіону.

Сутність дефініції «інвестиційна політика» досить широко представлена в працях науковців, проте для забезпечення сприятливих умов залучення інвестицій, сучасна інвестиційна політика повинна базуватись на узгодженні інтересів громад, регіонів та держави, на виокремленні точок зростання територій, на формуванні сприятливого інвестиційного клімату та розвитку інвестиційного потенціалу країни. Такий підхід сприятиме створенню нових робочих місць, залученню більшого обсягу інвестицій. Фактично інвестиційна політика ґрунтується в своїх розрахунках на рівень розвитку регіонів, їхньому потенціалі.

Що стосується інвестиційного розвитку регіону, то його реалізація відбувається в рамках інвестиційної політики країни. Аналіз елементів інвестиційної політики дозволяє стверджувати, що інвестиційний розвиток регіону є складовою інвестиційної політики, є передумовою економічного зростання, а підвищення залучення інвестицій, покращення умов життя населення є основним завданням їх розвитку.

Науковці підкреслюють важливість комплексності заходів в інвестиційній сфері для регіонального розвитку. Акцент робиться на просторовому розвитку, зберігаючи при цьому культурну та етнічну самобутність кожного регіону. Відзначено принципи державної регіональної політики, які допомагають формувати і будувати інвестиційний розвиток регіонів. Наведено п'ять принципів інвестиційного процесу, які дозволяють активізувати інвестиції, а саме: визначати цикли середньострокові та довгострокові, забезпечити взаємодію цих циклів, працювати над логічністю та цілісністю циклу, визначати пріоритетність та спадкоємність. Окремо слід відмітити важливість командної роботи.

Ключові слова: інвестиційна політика, інвестиційний розвиток регіону, інвестиції, регіональний розвиток, регіональна політика.

Постановка проблеми. В умовах сучасних викликів, що постали перед Україною, одним із пріоритетних напрямків роботи уряду є інвестиційна політика як цілої держави, так і регіонів. Політика залучення інвестицій має бути максимально сприятливою для підтримки економіки країни. Важливим залишається питання характеристики сучасної інвестиційної політики та інвестиційного розвитку регіонів. Інвестиційний розвиток регіонів є пріоритетним в рамках соціально-економічного розвитку держави. На разі

існує потреба в дослідженні та систематизації/виділенні складових інвестиційної політики та інвестиційного розвитку регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі дослідженню питань інвестиційної політики, інвестиційного розвитку регіону, та їхніх складових, присвячено праці таких авторів, як: Л. Гриценко, Р. Зубков, А. Кіншак, О. Котко, Н. Кравченко, Л. Куц, Д. Левчинський, С. Мочерний, С. Панчишин, А. Пересяда, М. Порвін, А. Поручник, Н. Татаренко,

В. Федоренко. Незважаючи на значні дослідження, недостатньо дослідженою залишається комплексна характеристика усіх складових інвестиційної політики та інвестиційного розвитку регіону, та їхнє узагальнення.

Постановка завдання. Розкриття суті та характеристики інвестиційної політики залежить від якісного розуміння усіх основних її компонентів/елементів. Слід дослідити основні поняття, які необхідні для розуміння особливостей формування та функціонування інвестиційної політики та інвестиційного розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиційна політика є одним із видів державної політики, зумовлена поєднанням змісту її елементів, передбачає осучаснення і дотримання балансу розвитку регіонів для підвищення якості життя громадян.

Для розкриття сутності та характеристики інвестиційної політики та інвестиційного розвитку регіону, на нашу думку, слід з'ясувати зміст понять: «інвестиції», «регіон», «інвестиційний розвиток», «регіональний розвиток», «інвестиційна діяльність», «інвестиційний процес», «інвестиційна політика», «інвестиційний розвиток регіону».

Л. Гриценко розглядає інвестиційну політику як систему заходів, які сприяють створенню позитивних умов, щоб забезпечити стійкий соціально-економічний розвиток держави, використовуючи інвестиційний потенціал [2]. Науковець акцентує увагу на інвестиційному потенціалі держави та на створенні позитивних умов, які мали б допомогти, посприяти розвитку економіки.

С. Мочерний визначає інвестиційну політику як сукупність урядових рішень, які стосуються джерел, напрямів, обсягів інвестицій в економіку та її галузі [4]. Тут основну увагу науковець приділяє уряду та його рішенням.

М. Порвін вважає, що державна інвестиційна політика передбачає нарощування інвестиційного капіталу, розвиток інвестиційного ринку, зростання об'єктів та суб'єктів інвестування, мобілізацію коштів та їх вкладення в економіку [13]. Вчений підкреслює важливість залучення капіталу з різних джерел.

О. Котко зазначає, що державна інвестиційна політика – це «комплекс заходів та дій у сфері регулювання інвестиційної діяльності» [7, с. 63]. Автор основну увагу зосереджує на сфері регулювання.

Відповідно до закону України «Про засади державної регіональної політики» регіональний

розвиток це «процес соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних та інших позитивних змін у регіонах» [14]. Це свідчить про те, що розвиток в регіоні це процес в кількох сферах.

А. Кіншак відмічає, що «регіональний розвиток – це динамічний процес, зміна внутрішньої соціально-економічної структури регіону в напрямку її вдосконалення та раціоналізації. Як правило, він має поступальний зміст, характеризується прогресивними змінами і в результаті повинен призвести до формування регіону як стійкої просторової системи, що раціонально використовує свій внутрішній потенціал і гармонійно співіснує з оточуючим середовищем. В основному розвиток визначається, планується та здійснюється на національному рівні з використанням державних інвестиційних ресурсів, якими зазвичай розпоряджаються центральні міністерства та відомства» [6]. Науковець акцентує увагу на просторовому розвитку, на внутрішньому потенціалі регіону та на державних інвестиційних ресурсах, які є в розпорядженні державних органів влади.

Державна регіональна політика в законі України «Про засади державної регіональної політики» визначається як «система цілей, заходів, засобів та узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їх етнічної і культурної самобутності» [14]. Слід відмітити, що на законодавчому рівні роблять акцент на узгодженості, яка має сприяти підвищенню рівня життя населення регіонів України.

А. Кіншак відмічає, що «Регіональною політикою є внутрішня політика регіонів, яка здійснюється органами управління регіоном самостійно з урахуванням загальнодержавних інтересів. Ця частина політики може бути названа місцевою регіональною політикою. Цільові дії органів влади регіону, спрямовані на найбільш ефективне використання всіх ресурсів регіону для підвищення добробуту населення, вдосконалення структури матеріального виробництва, поліпшення стану навколишнього середовища, розвиток соціально-економічної інфраструктури» [6]. Вчений робить акцент на цільових діях місцевих органів влади, які більш поінформовані про наявні ресурси та потенціал регіону.

Мета державної регіональної політики – створити умови, щоб Україна та її регіони розвивалися збалансовано в соціальній та економічній єдності, щоб підвищувався рівень життя населення [14].

Державна регіональна політика в Україні здійснюється на основі принципів, а саме [14]: законності; співробітництва; паритетності; відкритості; субсидіарності; координації; згуртованості; історичної спадкоємності; етнокультурного розвитку; сталого розвитку; об'єктивності; рівних прав та можливостей чоловіків та жінок; інклюзивності; інтегрованого розвитку. У своєму взаємозв'язку ці принципи допомагають вибудовувати економіку регіонів України.

В законі України «Про інвестиційну діяльність» [15] інвестиційна діяльність визначається, як «сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій», яке «забезпечується шляхом реалізації інвестиційних проектів і проведення операцій з корпоративними правами та іншими видами майнових та інтелектуальних цінностей». Якщо говорити про територію Автономної Республіки Крим, то інвестиційна діяльність має здійснюватись відповідно до закону України «Про особливості провадження інвестиційної діяльності на території Автономної Республіки Крим» [16]. Особливість розуміння на рівні уряду, полягає в тому, що інвестиційна діяльність реалізовується в практичних діях держави, юридичних та фізичних осіб через втілення інвестиційних проектів для реалізації інвестицій.

Н. Кравченко у своїх дослідженнях розглядає інвестиційну діяльність як комплекс заходів, спрямованих на отримання прибутку, економічного та соціального ефекту [8, с. 24]. Тобто акцент робиться саме на прибутку. В. Федоренко визначає інвестиційну діяльність як вкладення власних коштів фізичних та юридичних осіб для отримання прибутку [18, с. 13]. Тут акцент робиться саме на «власних коштах», які є важливими для кожної людини та кожної організації, підприємства. С. Панчишин тлумачить інвестиційну діяльність, як дії та рішення, що спрямовані на трансформацію заощаджень у інвестиції [11, с. 137]. Науковець акцентує увагу на трансформації власних заощаджених коштів в інвестиції, тобто в майбутній прибуток.

Щодо поняття «інвестиційний процес», то його науковці ототожнюють із інвестиційною діяльністю, інвестиційним циклом та інвестуванням [7, с. 33].

А. Поручник та Н. Татаренко визначають інвестиційний процес, як діяльність, яка має на меті

одержання прибутку, соціального ефекту [17]. Так як і інвестиційний розвиток, так і інвестиційний процес мав би приносити дивіденди. А. Пересада ототожнює інвестиційний процес із інвестиційним циклом та інвестиційною діяльністю, та визначає п'ять принципів, яких слід дотримуватися при цьому, а саме: 1) визначати цикли інвестиційної активності на середні та довгі терміни; 2) регіональні, галузеві, локальні та народногосподарські цикли інвестиційної активності повинні взаємодіяти; 3) формувати ринкові важелі; 4) цикл повинен бути логічним і цілісним; 5) пріоритетності та спадкоємності [12]. Науковець вбачає важливість дотримання принципів інвестиційного процесу, як неодмінну запоруку успіху.

О. Котко розуміє інвестиційний процес як «комплекс заходів, пов'язаних із вкладенням коштів, матеріальних і нематеріальних активів в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою задоволення потреб інвестора та інших учасників, а також досягнення максимально позитивного результату» [7, с. 35]. Вчений робить акцент як на самих інвестиціях (у вигляді активів та коштів), так і на потребах інвесторів, учасників, так і на закінченні самого процесу інвестування, яке має завершитись позитивно.

Л. Куц зазначає, що «інвестиційний процес – це неперервний в просторі і часі процес реалізації інвестиційних рішень, спрямований на досягнення певної мети економічної системи, в ході якого постійно акумулюються інвестиційні ресурси і вкладаються в об'єкти інвестиційної сфери» [9]. Автор акцентує увагу на просторі, на меті та на об'єктах інвестиційного процесу. Б. Губський відмічає, що інвестиційний процес є процесом, в якому задіяні всі учасники ринкової економіки для нарощування капіталу [3, с. 49]. Науковець підкреслює важливість командної роботи усіх учасників інвестиційного ринку з метою збільшення прибутку, капіталу.

Д. Левчинський розглядає інвестиційний процес як певну послідовність дій, в процесі якої до об'єкту інвестицій залучається інвестор, наслідком якої буде соціально-економічний ефект, тобто отримання прибутку [10, с. 19]. Науковець акцентує увагу на певному переліку дій, на залученні інвестора та на отриманні прибутку.

Р. Зубков визначає інвестиційний розвиток поступальним позитивним процесом «залучення та управління вкладеннями (гроші, майно, людські ресурси та ін.) з метою отримання позитивного зиску (прибуток, отримання не грошового зиску (час, люди, технології, інформація

та ін.)), який супроводжується змінами у деяких або всіх сферах функціонування відповідних господарюючих суб'єктів», а інвестиційний розвиток регіону – поступальним позитивним процесом, але вже на рівні регіональних органів влади з метою прибутку [5, с. 58]. Вчений акцентує увагу на змінах в суб'єктах, які задіяні в інвестиційному розвитку на рівні держави, та на рівні регіону.

На основі розглянутих понять можемо визначити, що інвестиційний розвиток регіону – це процес залучення інвестицій в потенціал регіону для отримання прибутку, економічно-соціального ефекту на рівні органів влади.

Регіональний розвиток передбачає застосування державних інвестиційних ресурсів, інновацій для забезпечення добробуту громадян регіону.

Р. Зубков підмічає, що «регіон – це відокремлений територіальний сегмент в рамках окремого державного утворення (країна, спільність країн), що має власні відмінності (соціальні, природні, економічні та ін.), певну автономність в управлінні та діє разом з іншими територіальними сегментами державного утворення як єдина, окрема система» [5]. Поняття регіону є важливим для розуміння інвестиційного розвитку регіону.

А. Кіншак визначає регіон як територію «в адміністративних межах держави, яка характеризується: комплексністю; цілісністю, спеціалізацією; керованістю, тобто наявністю політико-адміністративних органів управління» [6]. Науковець підкреслює наявність управлінських органів в регіоні.

Як зазначає О. Бучинський, регіон є важливим поняттям в побудові інвестиційної політики регіону і є відтворювальною системою, яка є сукупністю «економічних суб'єктів, які беруть участь у створенні, розподілі та споживанні регіонального продукту з метою відтворення життєдіяльності на певній території» [1, с. 66]. Науковець підкреслює, що лева частина фінансування здійснюється з регіональних заощаджень. Для розвитку інвестиційної політики та підвищення інвестиційної привабливості насамперед потрібно сконцентрувати капітальні державні та приватні інвестиції в регіонах [1, с. 66].

Згідно з законом України «Про інвестиційну діяльність», інвестиції визначають як «всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект» [15]. Акцентується увага на тому, що інвестиції є цінністю, що розширюється коло видів діяльності для інвестування, що обов'язково має бути передбачений дохід, і, що важливо, має бути відчутний екологічний та соціальний ефект. Це особливо важливо, коли попередньо складається інвестиційний план, в якому закладаються результати діяльності.

Р. Зубков розглядає інвестиції як «процес залучення та управління вкладеннями (гроші, майно, людські ресурси та ін.) з метою отримання позитивного зиску (прибуток, отримання не грошового зиску (час, люди, технології, інформація та ін.))» [5, с. 56]. Науковець розглядає інвестиції з практичної точки зору.

Висновки. Таким чином, сутність інвестиційної політики та інвестиційного розвитку регіону розкриваються через поняття «інвестицій», «регіону», «регіонального розвитку», «інвестиційної діяльності», «інвестиційної діяльності регіону», «інвестиційного розвитку».

Інвестиційна політика відбувається за рахунок програм та проєктів регіону. Політика та регіональний розвиток в сфері інвестицій спрямовані на забезпечення конкурентоспроможності як регіонів, так і держави загалом. Отже, для розвитку інвестиційної політики необхідно забезпечити інвестиції гарантіями для інвесторів, як зарубіжних, так і вітчизняних. Це сприятиме як розвитку так і процвітання країни, створенню нових робочих місць і підвищенню рівня життя населення. При цьому слід створювати всі умови для інвестиційного розвитку регіонів. Необхідно збільшувати обсяги залучення інвестицій в економіку регіону, країни.

Досліджені та проаналізовані особливості інвестиційної політики та інвестиційного розвитку регіону стануть основою для майбутніх наукових досліджень щодо розробки ефективних інструментів та методів для активізації інвестиційного розвитку регіонів.

Список літератури:

1. Бучинський О.А. Реалізація державно-регіональної інвестиційної політики в Україні : тенденції та особливості. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2020. Вип. 4 (47). С. 63–69.
2. Гриценко Л.Л. Державна інвестиційна політика : сутність, цілі та завдання. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2012. № 22 (2). С. 89–95.
3. Губський Б.В. Інвестиційні процеси у глобальному середовищі. Київ : Наукова думка, 2012. 390 с.

4. Економічна енциклопедія : у трьох томах. Т. 1. / редкол. : С.В. Мочерний (відп. ред.) К. : Видавничий центр «Академія». 2000. 864 с.
5. Зубков Р.С. Основні підходи до оцінки інноваційно-інвестиційного розвитку регіону. *Інвестиції : практика та досвід*. 2016. № 24. С. 53–58. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2016/13.pdf (дата звернення: 11.10.2022).
6. Кіншак А.В. Державна регіональна політика в Україні : термінологічна невизначеність. *Державне управління : удосконалення та розвиток*. 2014. № 6. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=867> (дата звернення : 12.10.2022).
7. Котко О.К. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку національної економіки : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Університет митної справи та фінансів, державний вищий навчальний заклад «Придністровська державна академія будівництва та архітектури», Міністерство освіти і науки України. Дніпро. 2018. 236 с.
8. Кравченко Н.А. Інвестиційна складова інноваційного розвитку. *Теоретичні та практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2011. № 12. С. 23–27.
9. Куц Л.Л. Інвестиційний процес у ринковій економіці: теоретичний аспект : збірник наукових праць. К. : Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. 2002. Вип. 35. С. 140–145. URL : <http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/11491/1/%D0%86%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81.pdf> (дата звернення: 12.10.2022).
10. Левчинський Д.Л. Суть та економічна природа інвестицій та інвестиційного процесу. *Механізм регулювання економіки*. 2011. № 2. 138 с.
11. Панчишин С.М. Макроекономіка : навчальний посібник. К. : Либідь, 2001. 616 с.
12. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом : монографія. К. : Лібра, 2002. 472 с.
13. Порвін М.Ю. Визначення шляхів вдосконалення державної інвестиційної політики в Україні. *Наукові розвідки з державного та муніципального управління*. 2013. Вип. 1. С. 227–441.
14. Про засади державної регіональної політики : закон України від 05 лютого 2015 р. №156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення : 10.10.2022).
15. Про інвестиційну діяльність : закон України від 18 вересня 1991 р. №1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 11.10.2022).
16. Про особливості провадження інвестиційної діяльності на території Автономної Республіки Крим : закон України від 10 жовтня 2013 р. № 639-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/639-18#Text> (дата звернення: 12.10.2022).
17. Татаренко Н.О., Поручник А.М. Теорії інвестицій : навч. пос. К. : КНЕУ, 2000. 159 с.
18. Федоренко В.Г. Інвестознавство. Підручник 3-тє вид., допов. Київ : МАУП, 2004. 480 с.

Pron L.M. INVESTMENT POLICY AND INVESTMENT DEVELOPMENT OF THE REGION: ESSENCE AND CHARACTERISTICS

The article highlights the essence and characteristics of the investment policy and investment development of the region. The components of investment policy: investment, region, investment development, investment activity, investment process are analyzed in the study. Investment policy is considered as a set of its components. The proposed definition is that the investment development of the region is «the process of attracting investments into the region's potential for profit, economic and social effect at the level of authorities.» The article also includes the opinions of other scientists.

It has been investigated that according to the legislation of Ukraine, investments include property and non-property values that are invested in activities, as a result of which a profit is obtained, and at the same time a certain environmental and social effect is achieved. That is, the emphasis is placed on the types of values, the types of activities, and profit, as well as the ecological and social effect. Therefore, investments are really the main driver in the investment policy and investment development of the region.

The essence of the definition of «investment policy» is quite widely presented in the works of scientists, however, in order to ensure favorable conditions for attracting investments, modern investment policy should be based on the coordination of the interests of communities, regions and the state, on the identification of growth points of territories, on the formation of a favorable investment climate and the development of investment potential countries. This approach will contribute to the creation of new jobs and the attraction of a larger volume of investments. In fact, the investment policy is based in its calculations on the level of development of the regions, their potential.

As for the investment development of the region, its implementation takes place within the framework of the country's investment policy. The analysis of the elements of the investment policy allows us to state that the

investment development of the region is a component of the investment policy, is a prerequisite for economic growth, and increasing the attraction of investments, improving the living conditions of the population is the main task of their development.

Scientists emphasize the importance of comprehensive measures in the investment sphere for regional development. Emphasis is placed on spatial development, while preserving the cultural and ethnic identity of each region. The principles of the state regional policy, which help to form and build the investment development of the regions, are noted. Five principles of the investment process are presented, which allow for calculating investments, namely: determine medium-term and long-term cycles, ensure the interaction of these cycles, work on the logic and integrity of the cycle, determine priority and continuity. The importance of teamwork should be noted separately.

Key words: *investment policy, investment development of the region, investment, regional development, regional policy.*